

співробітником Володимиром Панченком в книзі “Гербівник міст України”. Ця праця вперше в незалежній Україні подавала (1994) інформацію про старовинні герби українських міст і містечок усіх регіонів.

У січні 2003 року розпочала свою роботу авторська прямоефірна радіопередача на каналі “Духовного відродження “Культура”” - “Наш родовід”, що започаткував д.і.н. В.В. Кривошея (ведучою була директор Музею Г. Ярова).

З 1996 року в Музеї систематично проводяться засідання клубу “Гетьманська вітальня”. Частими гостями вітальні є провідні науковці, журналісти, друзі та шанувальники музею.

Майже щорічно Музей видає збірник наукових праць “Козацька скарбниця”.

На сьогодні фондова збірка Музею налічує 7 тис. одиниць збереження основного фонду та кілька допоміжного.

Бібліотека Музею гетьманства одна з найкращих в Україні серед збірок з козацько-гетьманської тематики і налічує більше трьох тисяч книг.

В музеї розроблений сайт (2007 р.) , який постійно оновлюється і є джерелом інформації про події, що відбуваються в музеї, для багатьох установ та окремих його відвідувачів. Також музей має електронну пошту, за допомогою якої спілкується з науковцями України та закордону.

Summary

The activity of one of the centers of Cossackhood research – the Museum of Hetmanship – is being described. The work of this centre in exhibiting and spreading the information about Cossack starshyna is being covered.

Ю. М. Горбаченко

КАНІВСЬКИЙ ПОЛК (ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ)

Мета цієї статті подати матеріали про деякі населенні пункти Канівського полку.

Нащадки слуг Канівського замку Севруків, Ждановичів, Товстих, Якововичів стали до лав козацтва: Матей Севрук – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]), Севрученко Михайло – козак полкової сотні Чигиринського полку (1649), Севрученко Грицько – козак Ніжинської сотні (1649), Севрук Гришко – козак Овруцької сотні Київського полку (1649), Севрук Лука – козак сотні Павлоцької Білоцерківського полку (1649); Товсті Федір – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140] – 1585 [1, с.243]), Іван – козак сотні Стародуба Канівського полку (1649); Ждановичі Леон – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]), Степан – козак сотні Волинцова Канівського полку (1649), Ісай – козак сотні Терехтемирівської Канівського полку (1649); Севастяновичі Микита – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]), Мартин – козак сотні Волинцеві Канівського полку (1649); Кіндрат Панкович – слуга замку Канівського (1564), полковим осавулом був Юхим Панченко, з цієї родини відомі Юсько, який козакував у сотні Михайлівській у 1649 р., Семен Панченко – у сотні Канівській Стародуба; Якововичі Михайло – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]), Степан – козак сотні Гуниної Канівського полку (1649).

Бабичі. 1616 р. за це село вели суперечку канівські міщани і київський земський писар Федір Проскура [2, с.309]. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з семи поселеннями і шести підсусідками, у цій волості млин в три кола. В 1622 р. у селах Бабичі і Ржавці підданих 10, інші – козаки. 1646 р. княгиня Катаржина з Леснева третя дружина князя Стефана Четвертинського, підкоморна брацлавська здійснила запис до луцьких земських книг князю Яремі Вишневецькому. Слуцькі, луцькі і канівські маєтності її першого чоловіка старости луцького Ієроніма Харленського передані йому від Федора Суцанського-Проскури у вічність Городище і селище Товарів над р. Рось: містечко Межиріч осаджене, селище Таганча і грунт при ньому таганицький на якому містечко Вороб'ївка осаджене, а при ньому два городища: Повітов і Кізяків над р. Росава. Крім того с. Бабичі подарувала Вишневецькому [3, арк.87]. Згідно королівського привілею 20 липня 1661 р. млин бабичський з селами Бабичі і Молчиці в старостві Канівському передано за проханням місцевого козацького полковника-шляхтича у володіння Канівського богородицького монастиря. Сучасне село Канівського району

Беркозівка село в 5-ти верстах від Таганчі , на безіменному струмку, серед гір покритим лісом [4, с.434]. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з одним поселенням і двома підсусідками. 15 квітня 1659 р. староста корсунський, воевода познанський Ян Лещинський отримав привілей на це село [5, с.781]. Гетьман Ю. Хмельницький 22 грудня 1660 р. надав універсал Канівському монастиреві Пресвятої Богородиці на два млина: один Колачинський, називається Черетянка, а другий Біркозовський на річці Росаві стоячі. 30 грудня 1670 р.

королівським привілеєм був наданий млин у Беркозівці шляхтичам-козакам Тичиненку та Івану Дем'яненку. Тичини Іван і Семен зафіксовані серед покозачених шляхтичів Овруцької сотні Білоцерківського полку (1649). Мабуть, з Овручини вони з'явилися на Канівщині, де уже 1638 р. Гнат Тичина став сотенним отаманом у Канівському полку, за реєстром 1649 р. у полковому товаристві канівському. Ничипір Тичина, Костянтин і Матвій Дем'яненки були козаками Юхимової сотні Канівського полку (1649). Це засвідчує, що с. Беркозівка входила до складу Юхимової сотні. Сучасне село Канівського району

Бобриця – в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з трьома посполитами і двома підсусідками, а також млин при Бобриці в одне коло і на Бучаку в одне коло. Гетьман Павло Тетеря у 1663 році ствердив попередні володіння з сільцем Бобрицею що на Дніпрі., яке і пізніше (1670 р.) належало Канівському богородицькому монастирю [6, с.58]. 1768 р. місцевий священник (с. Бобрище Іван Козловський) перейшов з унії в православ'я, за що був побитий канівським губернатором Новицьким [7, арк.1]. Сучасне село Канівського району.

Богородична слобода. Гетьман І.Виговський у 1658 р. дозволив архімандритові кобринському, ігуменові канівському Іові Зайончковському заселяти людьми слободу Богородичну, що знаходилась поруч. 23 грудня гетьман Ю. Хмельницький універсалом затвердив монастирю ярмарки в Слобідці Богородичній на день Різдва Пресвятої Богородиці та на день св. Миколая.

Бубнів – село до Канівського замку. Балакирі володіли Стрельськом і Селищем у Мозирському повіті, які обміняли у Гаштольда на Вельчу під Любечем. Федір Балакир був писарем земським і поборцею (1576). Тримали також Бубнів (1552 [2, с.99]), 1578 р. підтверджений родині Балакирів. Мабуть, син Федора Яна Балакир, де в укріпленому містечку Бубнів в 1629 р. мав 8 димів [2, с.367]. За даними на 1618 р. містечко належало Федору Богушу [8, s.293], 1628 і 1631 рр. – Яну Балакиру, який сплачував подимне з 8 димів [2, с.368; 9, s.71]. У “Книге большому чертежу” (1627) – “город Дубков, на Московской стороне Днепра” [10, с.108]; на картах Боплана – укріплене містечко. 1636 р. староста переяславський Лукаш Жолкевський позивав Самуеля Сокура про заволодіння добрами 1/3 частини м. Бубнів, сс. Сушками і Прохоровим від старости канівського осаджених і у володіння Яна Балакиря надане [3, арк.63]. 1636 р. позов від Кароля Корецького до старости канівського Станіслава Конєцпольського про показ прав на Мліїв і Бубнів [3, арк.50]. 1638 р. Бубнівка призначена на утримання відкритого в Переяславі єзуїтського колегіуму [11, s.430]. 1654 р. на чолі 11 міщан стояв війт, козацтво ж сотні складали сотник, 8 отаманів, 1 хорунжий, 384 козаки [12, с.543]. За свідченням Евлія Челебі (1657) “фортеця Бубново – це невелика дерев'яна паланка, огорожена частоколом. Вона розташована на березі Дніпра і перебуває під владою польського короля. У ній 500 будинків і дві церкви” [13, с.80]. 12 серпня 1660 р., за проханням Юрія Хмельницького та ігумена Канівського монастиря Іова Зайончковського цар Олексій Михайлович подарував Канівському Успенському монастиреві містечко Бубнів [14, с.18-19]. Бубнів – “по свідетельству старожилов ... з давних времен войсковіє свободніє, к диспозиції гетманской надлежат и под видением сотников Бубновских обретаются и люде тамошніє посполитіє употребляются на общенародних повинностях в подводах и в датках на компанейци месячного” [15, с.25].

Бурнелівщина. Боярин Потапович Федір Григорович у 1566 р. отримав привілей на Бурнелівщину в Канівській волості, яка раніше перейшла до його померлого кривного Івана Григоровича від Миколи Блажка.

Бучак. Добра Київського повіті згадані 20 червня 1645 р. у декреті між Кшиштофом Радецьким і підстаростою корсунським Презейським, слугою Станіслава Конєцпольського про наслання підданих на добра Бучак [3, арк.17зв.]. Королівський привілей 15 жовтня 1660 р. про “заховання” прав на державу Бучак у Канівському старостві королівського полковника Габрієла Войниловича. Сучасне село Канівського району.

Воронне, (Вороново) село Київського повіту, Канівського староства. Спочатку тримав зем'янин Мизя. 1552 р. належало до Канівського замку, власник князь Андрій Тимофійович Капуста, за донькою Мизи як віно (це його перший шлюб) [2, с.98], там було 15 сімей. Сам князь Андрій був старостою овруцьким і каштеляном брацлавським, крім того вдруге одружився з Ганною Шимківною, що віддаляло його особисто від цього села. З часом перейшло до Халецьких і в гродській книзі київській 26 лютого 1612 р. зафіксований запис від Йозефа-Яна Халецького своїй дружині Єві Хузаковні на заставу Ржищева, Ходорова, Гуляки, Воронова за 15 000 злотих [3, арк.6зв.] і того ж дня здійснили взаємний доживотний запис у випадку смерті чоловіка передати кошти “кривним”.

Глинча в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з семи посполитами і семи підсусідками. Сучасне село Канівського району.

Голяки. 26 лютого 1612 р. запис від Йозефа-Яна Халецького своїй дружині Єві Хузаковні на заставу Ржищева, Ходорова, Гуляки, Воронова за 15 000 злотих [3, арк.6зв.] і того ж дня здійснили

взаємний доживотний запис у випадку смерті чоловіка передати кошти “крвним”. Сучасне село Канівського району.

Григорівка село Київського повіту, до Канівського замку. Вислуга боярина Григорія від князя Олелька Володимировича. Його сини Івашко і Петро Григоровичі розподілили пополам, передали свої частки синам Кузьмі Івашкевичу та Івану Петровичу. По жіночій лінії перейшло зем'янину Богушу Морозу (1552 [2, с.98]). 1616 р. як власне земське державця Федора Проскури, писаря земського київського. 1643 р. Федір Проскура позивав Івана Луцкевича про починення кривд підданим коли тримав с. Григорівку [3, арк.214]. 1645 р. Проскура записав це село Голубу [3, арк.272]. Полковник канівський Юрій Голуб отримав вічним правом добра Григорівку у тракті (ключі) Канівському від Федора і Юрія Проскур (1646 [3, арк.133]). Сучасне село Канівського району.

Доманчиць – 30 грудня 1663 р. в Острі був виданий королівський привілей на села Хлончу, Доманчиць і Клупуч у воеводстві Київському, старостві Канівському, яким закріплювалися права на ці села шляхтичу Яну Чижовському.

Дударці село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [2, с.311] ґвалтовно осаджене міщанами канівськими. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з двома посполитами і п'ятьма підсусідками.

Іржищ Сорока

Іван – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140])

Борис, Сороченко – козак сотні Іржищівської Канівського полку (1649)

Васько, Сороченко – козак сотні Іржищівської Канівського полку (1649)

Грицько, Сороченко – козак сотні Іржищівської Канівського полку (1649)

Семен Сороченко – козак сотні Іржищівської Канівського полку (1649)

Керебердеї в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з шести посполитами і трьома підсусідками, там же млин в одне коло. В Каневі поминався рід Тараса з Керебердеїв, боярина канівського [16, арк.7]. Вірогідно від Керебердеїв походить назва населено пункту Калеберда [17, с.108]. Келеберда сучасне село Канівського району

Клепачі в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з двома посполитами і чотирма підсусідками. 30 грудня 1663 р. королівським привілеєм закріплення права на село шляхтичу Яну Чижовському.

Колтягасв на р. Росі з озером Звершнім до замку Канівського. Отримав як вислугу від Сигізмунда І Остап Дашкевич, за його заповітом отримав Київський Микольсько-Пустинний монастир, підтверджене грамотою 30 червня 1536 р. 1552 р. тут 6 сімей, які півроку проживали в замку [2, с.310]. Києво-Пустинний монастир володів з людьми, озерами, пасіками, бобровими і рибними ловами (1570) За люстрацією 1616 р. село було за монастирем.

Кононча Кононівщизна, село Київський повіт Канівського староства на лівому березі р. Рось в двох верстах нище Межириччя. Існувало 1510 р. Староста житомирський, князь Богуш Федорович Корецький (1552 [2, с.99]) тримав з пасіками бортними, орною землею, пасіками, озерами, ріками, лісами, дубровами, рибними і бобровими ловами, луками. За люстрацією 1616 р. село належало Київському Микольсько-пустинному монастирю за заповітом князя Корецького [2, с.99] (тримали ще за люстрацією 1570 р. [2, с.310]). 1629 р. належало йому ж з 1 огородником [2, с.362]. 1645 р. Лукреція Драбович Андрієва Замаська подала зиск на жида Януса про ґвалтовний наїзд на млин її в с. Михайлові з челяддю і грабунок збіжжя, на жида кононецького орендара про вилучення мита на греблі кононецькій [3, арк.183в.]. Кононча належала до Михайлівської сотні. В 1654 р. в ній присягу прийняли війт, 33 міщани, а також 40 козаків [12, с.543]. В XIX ст. “в селении находится древнее замковище в роде огромной могилы” [4, с.498-499]. Кононча – сучасне село Канівського району.

Курильчиці. Згідно інвентаря 1622 р. Канівського староства зазначено як село з трьома посполитами і двома підсусідками, інші – козаки.

Лазарщиця 20 липня 1661 р. королівським привілеєм добра Лазарщиця в старостві Канівському уродженим Степану і Андрію Держановським. Лазірці – сучасне село Канівського району.

Леплява 12 липня 1578 р. Лепленські Богуш і Іван отримали королівське підтвердження на маєтності Лепляну, Радаєвщичну, Врековщичну в Київському повіті [5, с.326]. Леплява в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з трьома посполитами і трьома підсусідками, там же млин в одне коло. 1643 р. скарга від Леплянського на ксенза Єльця про 15 000 злотих і на заставу даних с. Леплян [3, арк.194зв.]. Леплянський притягувався в 1646 р. ксензом Єльцом про недотримання контракту про село Стара Леплява [5, с.707]. 1646 р. двір у Лепляві під Каневом Каспра Жабокрицького [3, арк.105]. Сучасне село Ліплява Канівського району.

Литвинець в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з одним посполитим і одним підсусідком. Сучасне село Канівського району.

Лука селище за Євстафієм Дашкевичем як вітчизна і материзна, вислужене за Олександра і Сигізмунда. Спало на єдину сестру Євстафія Милохну, яка від другого шлюбу мала доньку Богдана заміжню за Іваном Волчковичем Олізаром, її ж донька Богдана Іванівна стала дружиною князя Ружинського. Сучасне село Канівського району.

Македонець. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село Македонці і Процьки з шести посполитами і семи підсусідками. 20 липня 1661 р. королівський привілей на добра Ржавець, Македонівка, Лазарчиці шляхтичам Степану і Андрію Держановським.

Малудовче Канівського староства село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [2, с.311] гвалтовно осаджене міщанами канівськими.

Маслів Став – Лащ-Тучапські Михайло і Микола – на їх ґрунти у м. Маслів Став Корсунського староства напав підстароста Блонський (1646 [3, арк.89]), володіли м. Маслів Став, Колесичі, Букрин Великий і Малий, Зарубинці, Підходня Велика і Мала, м. Сквиря Канівського староства [3, арк.92] Містечко 1646 р. староста канівський Микола Лащич-Тучапський позивав за заволодіння ним Михайла Лащича [3, арк.92]. Козаковичі Васько – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]), Іван Степанович – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]), Козаченко Семен – козак Маслівської сотні Канівського полку (1649), центр сотні (1649). Привілей 27 березня 1663 р. добра Маслівка в старостві Канівському шляхтичу, писарю полковому канівському Євстафію Полоницькому доживотним правом. Священик с. Маслівка Канівського староства Ничипір Терешкович (? – ран. 1778 [18, арк.1]).

Михайлівка, містечко – 1645 р. три маніфеста князя Вишневецького до Мартина Свідерського про наслання на містечко Михайлів над р. Удай [3, арк.361зв.]. Центр козацької сотні. 1654 р. тут був 1 війт, в якомусь селі отаман і 56 міщан. Козацтво ж сотні, що тут виникла мало сотника, 3 отаманів, 1 хорунжого, 106 козаків [12, с.543]. Сучасне село Канівського району.

Пекарі – на усті р. Рось. Є згадка про Яська Пекареня (1552). Пекарів Боярин Семашко – можливо, одна і та ж особа з Боярином Іван Іванович – полковником канівським (?-1638), а потім сотником канівським (1638 – ?) надав Канівському монастирю млини два, мучний та ступний, у котрих розмір повинен іти їм отцям і борошника тримать їм свого; однак замкову повинність отпращать повинні, млин, поле і сіножатє називаємі Пекарськими, дані від козака і полковника Семашка, по правам тримати мають. Сучасне село Канівського району.

Підсінне Велике і Мале до канівського замку терехтемирівської волості Служки тримали (1552 [2, с.98]). 12 жовтня 1641 р. підтвердження права через Самійла Лаща Тучапського, стражника коронного, старости овруцького і канівського, правом ленним., на сина свого Михайла. 1646 р. Микола Лащ-Тучапський позивав за заволодіння ним Михайла Лаща [3, арк.92]. Підсінне належало до Терехтемирівської сотні. У Іллінській церкві священиком був Іван Кармановський (1745) [19, с.616].

Піє Канівського староства село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [2, с.311] гвалтовно осаджене міщанами канівськими. Піє у 1622 р. мало 10 підданих, а інші – козаки. Сучасне Пії (Миронівський район).

Полстин (Ржавець), городище Київський повіт, село на правому боці р. Росаві 1455 р. князь Олелько Володимирович надав городище Олехну Сохновичу. Дістався його доньці Орині, заміжній за Проскурою Суцанським [20, с.593]. 1616 р. за нього вели суперечку міщани канівські і київський земський писар Федір Проскура [2, с.309]. Належало до Канівського староства (1616). 1708 р. священиком був Пилип Прокопович, висвячений ще 1703 р. Варлаамом Ясинським [4, с.435]. Полствин – сучасне село Канівського району.

Прохорівка – село, Київський повіт, Прохорово (Прохорівка) за Дніпром в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з двома посполитами і трьома підсусідками. Було надане (раніше 1636 р.) старостою переяславським і миргородським Лукашем Жолкевським Переяславському єзуїтському колегіуму “на вечние времена” [21, с.175]. Сучасне село Канівського району.

Процьки Канівського староства – село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [2, с.311] гвалтовно осаджене міщанами канівськими.

Ратки Мітченко Василь – козак сотні канівської Кулаги (1649), сотник канівський (? – 1659 [22, с.179] – ?), нобілітований при Виговському, отримавши млини в Каневі і с. Ратки [23, с.304]. Наказний обозний полковий (1664-1665). Денис – козак сотні канівської Кулаги (1649). Артюх – козак сотні канівської Кулаги (1649).

Решотки – за Дніпром в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село без замкових посполитих, а міщани мали свої хутори. У козацькому володінні містечко Канівського полку з 100 козаків в 1649 р. [24, с.500]. Радлінський Адам тримав у Канівському ключі с. Решотки (1646 [3, арк.89]), 1646 р. його позивав коронний хорунжий за насилання людей на містечка Хоцьки і Комарівку у Переяславському старостві [3, арк.90зв.]. Отримав привілей на с. Решотки в тракті Канівському і добра Хоцьки і Комаровка в повіті Переяславському. Адам у 1646 р. позивав

Станіслава Борецького за напад на його с. Решотки в ключі Канівському і розігнав підданих [3, арк.89]. 1646 р. Олександр Конецпольський позивав у с. Решотки Адама Радлінського про вчинення справедливості з с. Коцкова і Комаровки за грабунок [3, арк.104зв.]. Решотки (Решотка) Леплявської сотні.

Ржавець. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з п'яти посполитими і п'яти підсусідками. У 1663 р. тут млином володів Канівський богородицький монастир [6, с.58]. Ржавець Малий – сучасне село Канівського району.

Романівка – в Канівському старостві [3, арк.373]. Перед Хмельниччиною був польський кляштор чи монастир, в якому за повір'ям, було 30 ченців. Знищений під час бойових дій.

Россохате – село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [2, с.311] ґвалтовно осаджене міщанами канівськими. Россохи село 2 дими, 2 городники КПЛ (1629 [2, с.391])

Рудка. Королівський привілей 12 червня 1659 р. уродженому Василеві Мітченку, сотнику канівському, с. Рудки з млином кричевським у воєводстві київському правом ленним. 23 червня 1660 р. королівський привілей на села Рудка, Бойшила і Ринки по смерті уродженого Борисові уродженому Пеському і Гориєвському товаришу корогви воєводи київського.

Синявка 1646 р. Софія Ласковська позивала підстаросту білоцерківського Сигизмунда з Войтовець Чорного про при тримання банітів в Білій Церкві і Синявці [3, арк.97зв.]. Сучасне село Канівського району.

Совін – на р. Росі Канівського староства в 3 милях від замку – Семен Романович відписав по небіжчику брату своєму Київському Пустинно-Микільському монастиреві. 1552 р. за ним рахувалося 9 сімей, які весь час проводили в замку. За люстрацією 1616 р. згідно тестаменту Семена Романовича належало Київському Микольсько-Пустинного монастиря. 1646 р. Києво-Микольський монастир позивав Ольшевського – державця сахновського в старостві Корсунському про наслання з с. Сахновки на добра і ґрунти с. Совин монастирські [3, арк.92зв.]

Соркланов – в милі від замку, вислуга Євстафія Дашкевича при Сигізмунді I, яку він 1510 р. відписав Київському Пустинно-Микольському монастирю, який тому і належав (1552 [2, с.100]).

Степанчинці – в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з двома посполитими. Сучасне село Канівського району.

Стояц Васьо – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]).

Іван Степанович – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]).

Козаченко Матвій – козак Стояцької сотні Канівського полку (1649).

Крат – козак Стояцької сотні Канівського полку (1649).

Козаченко Павло – козак Стояцької сотні Канівського полку (1649).

Черневські: Кирик Миколайович – слуга замку Канівського (1564 [1, с.140]);

Черневський Семко – козак Стояцької сотні (1649).

Студенець – канівський війт Ілляш Стороженко в першій половині XVII ст подарував канівському монастирю свій хутір Студенець неподалік м. Канева, підтверджений князем Яремою Вишневецьким 3 жовтня 1646 року. Сучасне село Канівського району.

Таганча – селище Київський повіт – татарське слово, яке означає трикутник [4, с.432]. Лежить у глибокій продовгуватій долині з усіх боків оточеної досить високими горами, покритими лісом. Належало до канівського замку і тримав Гнат Шумаков, 1451 р. князь Омелько Володимирович надав боярину Григорію [25, с.173]. Його син і Івашко і Петро Григоровичі передали своїм сином Кузьмі Івашкевичу і Івану Петровичу. Петро Григорович помер і між його сином Іваном і братом Івашком розпочалася судова тяганина за спадок. Таганча відійшов Івану Петровичу, які переходили його сину, онуку Богдана, правнукам Єська, Григорію та Івану, які ним володіли ще 1572 р. 2 квітня 1572 р. король підтвердив землянам київським Григорію, Івану і Яську Потаповичам попередні листи князя Олександра Володимировича київського, великого князя київського і короля Жигимонта [5, с.247]. 1612 р. Клещовський позивав про збіглих підданих з добр Клещова до добр Карпилівка, які лежать під с. Таганча [3, арк.6]. 1619 р. баніція від Проскур на Островських про віддалення прав і привілеїв на добра Товаров, Григоріїв чи Григорівку і на містечко Таганча і на добра у р. Дніпра Григорія Мощеницького до сховання і добра привласними хотів [3, арк.237зв.]. 1643 р. позов в містечко Междуріччя від Гульшовського до Турейського про забрання селітри в байраці, від підданих с. Таганчі і Осетрова про побиття їх і утримання у в'язниці [3, арк.181]. 1643 р. зиск від підданих староства Корсунського с. Таганчі і Галяна на Щасного Турчевського про побиття їх приїзджаючих до с. Воробіовки і до добр і побранії речей їх і їх самих до замку мазирського [3, арк.212зв.]. 1644 р. позов Федора Паскевича державець орендованого м. Осетрова, Сахновки і с. Таганчі до Корсуна належачих на Андрія Огія-Тишкевича підстарости чи осадчого бірківського про наїзд на ґрунти таганські і опустошення полів і сіножатей і забор в копах різного збіжжя та інші кривди [3, арк.155зв.]. 1646 р. княгиня Катаржина з Леснева третя дружина Стефана Четвертинського, підкоморна брацлавська здійснила впис до луцьких земських книг

князю Яремі Корибуту Вишневецькому [3, арк.87]. 1646 р. жид корсунський, державця осетрівський позивав Федора Пашкевича про оплату боргу за оренду містечок Биркаївки, Осетровки і Таганчі [3, арк.255зв.]. 15 квітня 1659 р. староста корсунський, воєвода познанський Ян Лещинський отримав привілей на це село з присілками [5, с.781] 8 травня 1659 р. королівським привілеєм село Таганча в Корсунському старостві шляхтичу Ніцевичові доживотним правом після смерті воєводи сандомирського. Таганча – сучасне село Канівського району.

Терехтимирів. До історії трехтемирівського монастиря варто додати, що 26 січня 1665 р. королівський привілей на ігуменство після смерті Стефана Креховецького наданий Сильницькому. Стефан Максиміліанович Креховецький походив з старої червононоруської родини, яка у Галицькій землі мала родовий маєток Крехів. Його матір'ю була княгиня Ядвіга Козека [26, с.50]. Один із синів 1694 р. став архимандритом случьким.

Товарів (Межирічка) – село Київський повіт Канівського староства чи Вороб'ївка за люстрацією 1616 р. Межиріч між рр. Росавою і Россю, з яких перша впадає в другу за півверсти від нього, в 15 верстах від Канева. Центр Межиріцької волості [20, с.593]. Князь Омелько Володимирович надав боярину Григорію. Його сини Івашко і Петро Григоровичі передали своїм синам Кузьмі Івашкевичу і Івану Петровичу. Петро Григорович помер і між його сином Іваном і братом Івашком розпочалася судова тяганина за спадок. Товарів відійшов Івашку Григоровичу. Його син Кузма продав Товарів Богдану Глинському і 1552 р. цим селом канівського замку володіла княжна Глинська [2, с.100]. 2 квітня 1572 р. король підтвердив землянам київським Григорію, Івану і Яську Потаповичам попередні листи князя Олександра Володимировича київського, великого князя київського і короля Жигимонта [5, с.247]. 1598 р. це село у володінні Проскур [20, с.593] (очевидно, через шлюб Проскури з якоюсь Потапович). В 1616 р. як державця села згадувався писар земський київський Федір Проскура [2, с.288], а 1629 р. в цій маєтності Ф. Проскури було 2 дими і 2 городники [2, с.359]. 3 1633 р. маємо декрет, в якому означено, щоб Мартин Длужка Федору Проскурі доплатив гроші за оренду добр його Товарова або Вороб'ївки [3, арк.27зв.]. 1636 р. той же Федір Проскура позивав потомків Миколая Лисневського, колишнього старости канівського про багаторазове насилання підданих канівських і козаків, через свій проступок на ґрунти дідици с. Товаров і Вороб'ївову і причинення різних шкод і самовільного посадження слободи [3, арк.80зв.]. Єлизавета Тучевська скаржилася на старосту овруцького Немирича за межеріцькі ґрунти (1645 [3, арк.363зв.]). 1645 р. возний їздив про голодання поранених підданих межеріцьких Тучевської од с. Бориця і спустошення сл. Коленико [3, арк.363]. Баніція Вигурів від Краковського про наслання на містечко Межиріч [3, арк.128]. 1646 р. Кашевські позивали Вишневецького за вибиття з містечка Межирічки і с. Вороб'їв [3, арк.221]. 1646 р. княгиня Катаржина з Леснева третя дружина Стефана Четвертинського, підкоморна брацлавська здійснила впис до луцьких земських книг князю Яремі Корибуту Вишневецькому [3, арк.87]. 1654 р. тут отаман на чолі 35 міщан [12, с.543]. Козаки у 1649 р. було 147 [24, с.119-121], а 1654 р. на чолі з сотником, отаманом, хорунжим, 125 козаками [12, с.543]. Межирічку 12 серпня 1660 р. за проханням Юрія Хмельницького та ігумена Канівського монастиря Іова Зайончковського цар Олексій Михайлович подарував Канівському Успенському монастиреві містечко Межирічка [14, с.18-19]. 8 серпня 1661 р. у Варшаві відновлено втрачений привілеє на державу Межирічку в Київському воєводстві по уродженому Самуелю Черніховському даний уродженому Олександру Іздебському, підстолію луковському (з 1658), а потім судді військовому (з 1669) [26, с.283]. Містечко Межирічка 28 травня 1665 р. після смерті Каського шляхтичу Юрію Леплянському дожиттєвим правом. Сучасне село Межирічка Канівського району

Тулинці Канівського староства – село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [2, с.311] гвалтовно осаджене міщанами канівськими. в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з двома посполитими і семи підсусідками. Сучасне Тулинці Миронівського району.

Туліблє на Дніпрі в 1 версті від замку – селище Київський повіт до канівського замку, 1492 р. надане Богдану Глинському. Княжна Владимірова Путивльська (Глинські) (1552) [2, с.99], 6 сімей, які півроку проживали в замку. Потім тримав князь Богуш Корецький.

Хлончич (Хлончи) Канівського староства. 30 грудня 1663 р. королівський привілей про закріплення права на село шляхтичу Яну Чижовському.

Хмільна [27, с.456] – в інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з п'яти посполитими і семи підсусідками. 28 липня 1661 р. "інкорпорація" с. Хмільна з млином у місті Каневі згідно рішення сейму полкові Канівському, очевидно перейшло на полковника канцелярію чи, скоріше, на полковника. В той час полковником був Трушенко Степан.

Ходорів – село Київський повіт Канівського староства в 3 милях від замку – 1536 р. на прохання господарського дворянина Гридка Олексійовича йому надано селище Ходорово з островом і землею Русинівською. Володів киянин Онкович (1552 [2, с.98]). 1612 р. шляхтич Йозеф-

Ян Халецький заставив його своїй дружині Єві Хучиковні [3, арк.6], він же власник за люстрацією 1616 р.

Чаплинці – село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. [4, с.311] ґвалтовно осаджене міщанами канівськими. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село з тринадцяти посполитими і шести підсусідками.

Черленків – село Київський повіт до канівського замку, тягнули до Колтегаєва. Остап Дашкевич, Пустинний монастир (1552 [2, с.99]), міщани сіяли і десятину на монастир давали. 5 лютого 1585 р. королівське підтвердження слугам замку канівського на селище Черленковське на р. Росі [5, с.313]. Воно ж назване Чаркланов селище Канівського староства. За люстрацією 1616 р. згідно заповіту Євстафія Дашкевича належало Київському Микольсько-Пустинному монастирю. 28 квітня 1663 р. Павло Тетеря надав підтверджуючий універсал на володіння млином “на потоци Черленымъ” Семена Петровича [28, с.225].

Чернище – село до Канева [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. ґвалтовно осаджене міщанами канівськими. В інвентарі 1622 р. Канівського староства зазначено як село, де мешкали три посполитих і три підсусідки. Сучасне село Канівського району Черниші.

Юсків Млинок Канівського староства. Село до Богуслава [2, с.311]. На землях Халецьких за люстрацією 1616 р. ґвалтовно осаджене міщанами богуславськими.

Яриловичі – село Київський повіт до канівського замку, тягнули до Колтегаєва. Через Євстафія Дашкевича перейшло Київському Микольсько-Пустинному монастирю (1552 [2, с.99]), міщани сіяли і десятину на монастир давали.

Джерела та література

1. Архив Юго-Западной России (далі – АЮЗР). – Ч. VIII. – Т. V.
2. АЮЗР. – Ч. VII. – Т. I.
3. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – ІР НБУ). – Ф. I. – № 4104.
4. Похилевич Л.И. Сказание о населенных местностях Киевской губернии. – Біла Церква, 2005.
5. Руська (Волинська) метрика. Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства) 1569-1673. – К., 2002.
6. Мицик Ю. Канів козацький. – Канів, 1998.
7. Центральний державний історичний архів України (м. Київ) (далі – ЦДІАУК). – Ф. 990. – Оп. 1. – Спр. 635.
8. Źródła dziejowe. – Т. XXI.
9. Źródła dziejowe. – Т. XX.
10. Книга Большому чертежу. – М. – Л., 1950.
11. Słownik geograficzny. – Т. 1.
12. АЮЗР. – Т. X.
13. Челеби Е. Книга путешествий. Земли Молдавии и Украины. – М., 1961. – Вып. 1.
14. АЮЗР. – Ч. I. – Т. IV.
15. Генеральное следствие о маенностях Переяславского полка 1729-1730 гг. – Харьков, 1896.
16. ІР НБУ. – Ф. 28. – № 762.
17. Описи Київського намісництва 70-80 років XVIII ст. – К., 1989.
18. ЦДІАУК. – Ф. 990. – Оп. 1. – Спр. 1149.
19. Ведомость о школах и учениках священо-причетнических детях при доме Архирейском Переяславском обретающихся 1745 г. // Полтавские епархиальные ведомости. – № 18.
20. Źródła dziejowe. – Т. XXII.
21. Воссоединение Украины с Россией. – М., 1953. – Т. I.
22. Маркевич Н. История Малороссии. – М., 1842. – Т. III.
23. Volumina legum Regni Poloniae et Magni dukatus Lithuaniae ab anno 1347 ad annum 1780 / Ed. J. Ohryzko. – Petersburg, 1859. – Т. IV.
24. Реєстр Війська Запорозького 1649 року. – К., 1995.
25. Яковенко Н.М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна). – К., 1993.
26. Podzina. Opracowano przez S.H. Uruskiego. – Warszawa, 1908. – Т. V.
27. Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область. – К., 1972.
28. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687). – К. – Львів, 2004.

Summary

The article shows some questions of historical geography of Kaniv region. The short characterestic of local villages' origin has been demonstrated.